

izgnanik

(pesme palja bohuša)

damnjan antonijević

»Ovidije je progan bio...«

Jedan od utemeljivača slovačke poezije u Jugoslaviji, jedan iz njene prve rodonačelnike generacije, zajedno s Jurajem Mučajićem, Paljo Bohuš (Pavel Sabo) ima dve knjige na srpsko-hrvatskom jeziku. Prva: *Život, unapred doživotan*, izašla 1977. godine u »Stražilovu«, napisana je na srpskohrvatskom, a drugu je za novosadsku izdavačku kuću »Bratstvo-jedinstvo« priredio Vičazoslov Hronjec, sačinivši izbor (po pet do deset pesama iz svake pesnikove knjige), predgovor i prevod sa slovačkog. U lepoj opremi (korice Milana Žarkovića) ova knjiga se trudi da što potpunije predstavi stvaralaštvo ovog zanimljivog pesnika čiji je životni put bila jedna ovidijevska avantura.

Jer, Paljo Bohuš je, kao i Ovidije, bio na Pontu. Taj egzil, u čijem znaku je i poezija i čitav život Bohušev od pedesetih godina naovamo, jeste jedan od izvora pesničke rečitosti autor knjige *Izgon*.

Sa svoga Ponta Bohuš nije, za razliku od Ovidija, pisao poslanice u Rim. Uostalom, Rima nije ni bilo; Rim je bio svuda. Bilo je bitnije za pesnika kazati svoje iskustvo izgnanstva, svoj doživljaj ne-slobode, koliko i kako ubija tamnica i da li je moguć bunt. Na Pontu je bilo bitnije potvrditi se kao čovek i afirmisati голу ali neporecivu činjenicu života.

Jedan čvrst, stameno životni moral, zasnovan na iskustvu, izbija iz Bohuševih gorkih tamničkih saznanja. Ne nežnost i rasplintost, već tvrdina i muška uspravnost čine čoveka koji zna vrednost života i čestitosti čovekove. Život je neponovljiv, on se živi samo jedanput i treba ga proživeti nepogodama usuprot, uspravan i gord:

Neko je živ, stameno živ, a neko živi sasvim meko, koska ga drži uspravnim iz kaprica, taj ne bi hodao, on bi teko da ga ne drži karlica.

Ili:

Nije naodmet nadživeti smrt i njene ralje, na kraju izmaći grobarevoj lopati, kao ptica u letu tragati dalje, i bogat ostati.

Konoplja u rukama dželata i, potom, na osuđenikovom vratu, konoplja u rukama majke kao pređa, konoplja koja funkcioniše na stratištu i ona koja se nalazi u neponovljivoj atmosferi roditeljskog doma — eto sadržaja pesme *Konoplja* a, istovremeno, i sadržaja jednog života na raskršnicu. Tamnički život često vidi predmete i bića u dvostrukoj moralnoj funkciji, kao što je vizija konoplje, na primer. Buva je, opet, u poređenju s ljudima koji grizu, samo tamnički sa-patnik s čeljustima manje opasnim:

U apsani žive jedan drugom blizu čovek i buvče koje mora rasti... Ima tako ljudi što iz mržnje grizu, ali ovoj buvi to je ispod časti.

U pesmama iz knjige *Vremenom ćemo stići*, ali i u drugim stihovima, Bohuš je predstavljen pejzažima koji se odnose na seoske poslove i dane. U njima ima one hesiodovske veza-nosti za zemlju, ali i more preteških seoskih poslova. Kao u svim pejzažima ravnice, i Bohuš slika ogromna platna nebesa s rečitim tmaštij, pretećim oblacima, nebo nemira i bura, uskovitlanih progornjenih oblaka, iznenadnih udara vetra i gromova, sve to saobraženo duševnim preživljavanjima pesničkog subjekta.

Iz hesiodovske atmosfere Bohuš će ući, prateći život i smrt u prirodi, u problem nestajanja i trajanja (pesme: *Vremenom ćemo stići*, *Biti*, *Svetlosna prašina*). Nestati u prirodi za njega ne znači definitivno umreti, to znači utopiti se u sve-prirodu, u pan-teos.

U pesmama iz knjige *Zvezdano proso*, ali i u drugim, na primer, *Život, unapred doživotan*, život je za pesničkog subjekta na raskršnicu između konačnosti i beskonačnosti, govora i ćutnje, radosti i boli, ravnodušnosti i strasti, trajanja i nestajanja. Pa, iako u suštini Bohuš ima poklonički odnos prema životu, prema lepoti, prema jednostavnom, snažnom bivstvovanju, motiv izgubljenosti i straha je, začudo, i te kako prisutan. Karakteristična je, u tom smislu, pesma *Ni tu, ni tamo*, koja svodi izvesna melanholična i gorka životna iskustva pesničkog subjekta:

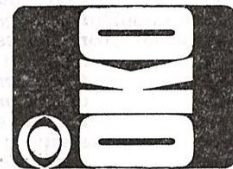
Sapet torturom, ogrnut iznajmljenom kožom, go golcat ispod, kakvog te drugi ipak ne vide, ne biraš svoje tu, ni tamo, kao što birao nisi svoje sada, ni posle u minuloj svojoj budućnosti

Strah je najbitniji oblik tvog postojanja, bez njega ne bi znao da si živ, prošli i budući strah, kao motiv borbe i nemira, strah koji obožavaš, pred njim vežeš sitnu igru, al' mu umaći ne možeš.

Ova poezija, kojoj je ideal svakodnevni govor, ne ide dalje od sopstvenog životnog iskustva, od direktne komunikacije, deklarativnog iskaza, metaforičnosti iza koje se nazire polazišno poređenje (dosta uprošćeno i racionalno), ali ne i mnogo složenija krunska simboličnost kao vrhunsko organizacijsko načelo pesničke reči. Paljo Bohuš ne uslojava svoju pesmu značenjima, naročito kad polazi od ideje prilično transparentne, koju potom oblači u metafore. Krugovi značenja njegovih pesama su vidljivi i jasno ocrtani, suženi, i ne tako brojni. Dva-tri dominantna inspirativna jezgra: zavičaj, tamnica, život kao pregršt razočarenja i depresivnih saznanja istovremeno su i tematske orijentacije ove poezije. Nju piše pesnik ne zbog pesničke karijere i otkrića u medijumu poetske reči, već zbog saopštavanja izvesnih, uglavnom neprijatnih, životnih iskustava i razgovora sa samim sobom i drugima.

Postavljajući pitanje slobode, porekla i uspravnog, časnog života između dve tame, Bohuš je bio u svojim knjigama *Život i brazde* (1943), *Ipak kolotečina* (1971), *Zvezdano proso* (1972), *Vremenom ćemo stići* (1974), *Život unapred doživotan* (1977), *Sonate za solo ćutanje i gajde* (1978) — uvek na strani čovekovoju, uvek u vedrinama poverenja u ljudskost. Iako pesnik svoga životnog puta i empirije, njegove melanholične i gorke poruke mogu imati odjeka i mogu važiti i za one koji ga nastavljaju.

PRETPLATITE SE NA »OKO«!

Tako list dobivate sigurnije, redovnije i jeftinije, a nama omogućujete racionalnije plaćanje.
Mali napor oko slanja pretplate na obostanu je koristi! Priloženu narudžbenicu pošaljite ispunjenu u kuverti ili nalipljenu na dopisnici na adresu: »OKO« Opatička 10, 41001 Zagreb, PP 576. Pretplatu doznačite na adresu navedenu u narudžbenici.

NARUDŽBENICA
kojom se pretplačujem na »OKO«, novine za aktualnosti iz umjetnosti i kulture
Pretplatu od dinara 400.— (godišnje) — 200.— (polugodišnje)* šaljem u korist rn. 30107-603-11394 na adresu: Mladost, Zagreb, Ilica 30 (Pretpлата na »OKO«)
(ime i prezime)
(ulica i broj)
(broj pošte, mjesto)
(datum)
(potpis)
* nepotrebno precrtiati